

eléggé körültekintő, gondossága mutatkozott meg. Sokkal nagyobb és körültekintőbb tervezésre van szükség, hiszen ettől a tanévtől kezdődően több tapasztalattal rendelkeznek már testnevelőink. Jobban kell támaszkodni a tervezésben az előbb említett *nevelési tényezőkre*, különösen az Úttörőszervezetten keresztül a „Vörös zászló hőseinek útján” beindított mozgalomra. Ennek nevelő hatását kell kiaknázni a testnevelés területén is, és felhasználni az iskolai és iskolán kívüli testnevelési foglalkozásokon. De tudomásul kell venni azt is, hogy ez is a Nevelési Terv egységes egészébe tartozik, hogy ez is a nevelési tervünk, *egyenes folytatása* az eddigi nevelő munkánknak, s csupán arról van szó, hogy ez a munka szervezettebb, átgondoltabb lesz, a sportaneitás táljáról eltávolodóbb, a társadalom igényeiből kiinduló. Ebben az évben, ettől az évtől kezdődően tervszerűbb, az élethez, a valósághoz közelebb álló lesz.

Csak néhány gondolatot ébresztettem a megvalósítás újabb területét illetően. Nevelő munkánk a Nevelési Terv segítségével csak úgy lehet egységes egész, ha minden évben *elmélyültebb, az előző év tapasztalataira épülő nevelési tervet dolgozunk ki*, amely szorosan kapcsolódik az oktatási feladatokhoz.

Rakonczay László,

általános iskolai testnevelési szakfelügyelő

IRODALMI SZÍNPAD AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

Az irodalmi színpad-mozgalom sikerrel meghódította a középiskolát. Pedagógiai szerepkörének kijelölésére is történt már kísérlet. (Magyartanítás VII. 4.) Általános iskolai irodalmi színpadokról viszont alig hallunk. Hisz az általános iskolai irodalomtanítás feladatrendszerének teljes értékű, igényes megoldása feltételezi, hogy a hagyományos órakereteken túl még valamilyen úton-módon foglalkozzunk az irodalom megszerettetésével. Ennek egyik formája többek között az irodalmi színpad is.

Általános iskolában irodalmi színpadot a 8. osztályban érdemes szerveznünk. Az osztály valamennyi tagját vonjuk be a munkába. A versmondás és a szép felolvasás minden gyermek számára alapvető esztétikai élményforrás, élményszerzési alkalom. Az irodalom megszerettetésének az egyik feltétele, hogy egyre több gyerek tanuljon meg verset mondani. Az irodalmi színpadszerű produkciók még a közepes, gyenge adottságúakat is csiszolják.

Az irodalmi színpad műsorának összeállításánál a tanulók általános iskolában szerzett irodalmi ismereteire építünk. A következőkben egy általános iskolai irodalmi színpad egyik műsorát fogjuk bemutatni annak illusztrálására, hogyan lehet a Tanterv egyik feladatát elmélyültebben megoldani. A feladatot a Tanterv és utasítás így fogalmazza meg: „A jelen, a múltban gyökerezik, úgy halad a jövő felé. Ez kell élmények nyújtásával érzékeltetni, tudatossá tenni a tanulóban.” Ennek a nagyon fontos tételnek az elmélyítése alapvető az irodalomtanítás szempontjából. Feltétele, hogy a 7. és 8. osztály irodalmi anyagát a tanulók egységben lássák, sőt kell, hogy legyen valamilyen mértékű ismeretük a mai magyar irodalomról is. Az egységben látás azt kívánja, hogy az előző osztályokban szerzett ismeretek elmélyültek, átéltek, gyorsan felidézhetőek legyenek. A tanulók a műsorra, előadásra készülődés közben — mint az alább ismertetendő forgatókönyvből kiderül — három tantárgy (irodalom, történelem, ének) egymásra épülő, egymással összefüggő anyagát sajátíthatják el, lelkesedéssel, meggyőződéssel.

Az irodalmi színpad forgatókönyvét rövidítve az alábbiakban mutatjuk be:

„Édes hazám, fogadj szívedbe . . .”

1. Elmegyek, elmegyek hosszú útra megyek c. népdal első versszaka (kórus).
2. Közben Illyés Gyula: Magyarok c. verséből (szavalat, a kórus eközben dúdol).

„Haj szegény nép, haj magyar nép,
megfakult, füstös tükörkép,
nézek beléd, félve nézem
milyen arcot mutatsz nékem?
Mosolygót-e? Kesergőt-e?
Gyilkolásra örjögőt-e?”
3. Ady Andre: Történelmi lecke fiúknak — részletek (szavalat).

„Hódították az országot
Derék, lelkes, úri szittyák,
Jótevői szegény népnek:
Iskolában így tanítják.

(Az énekkar szavalókórusává alakulva mondja):
De nem így volt ezer évig,

(A szavaló folytatja):
Munkás embert ág is húzta,
Egy-két ezer úr kötötte
Millió jobbágját gúzsba.

Csak a gazdag, csak a zsarnok
Élt föl minden földi jókat.
Megláncolták, butították
A dolgozó milliókat.”
4. Narrátor: Így látta a magyar felvilágosodás nagy költője, Csokonai Vitéz Mihály is.
5. Csokonai Vitéz Mihály: Jövendölés az első oskoláról Somogyban (szavalat).
6. Narrátor: Ezt látta Vörösmarty Mihály is, a reformkor nagy költője.
7. Vörösmarty Mihály: Országháza . . . (szavalat).
8. Narrátor: A hazának lett háza, mert jött 1848. és
9. Feltámadott a tenger . . . (énekkar, Petőfi vers kórusfeldolgozása).
10. Petőfi Sándor: Nemzethez (szavalat).
11. Petőfi Sándor: Európa csendes, újra csendes c. versének 1. szakasza.
12. Narrátor: 1850. Önkényuralom.
13. Tompa Mihály: A gólyához (szavalat).
14. Narrátor: 1867. a kiegyezés. Jön a polgár, jön a dzsentrí. Vajda János joggal kérdi:
15. Vajda János: Jubilate c. versének utolsó szakasza.
16. Narrátor: 1906. Jön Ady és megkérdi: „Szabad-e betörnem . . . új időknek új dalaival.”
17. Ady Endre: Gőzösről az Alföld (szavalat).
18. Ady Endre: Fölszállott a páva (szavalókórus).
19. Juhász Gyula: Magyar nyár 1918. (szavalat).
20. Narrátor: 1919. március 21. Kitört a Magyar Tanácsköztársaság!
21. Másik Narrátor: „Mindenkire!” „Magyarország proletársága a mai nappal a maga kezébe vesz minden hatalmat. Bármilyen várjon ránk, a szocializmus ügyének győznie kell! Éljen a proletárdiktatúra! Éljen a Magyar Tanácsköztársaság!”
22. Lendvay: Dal a Tanácsköztársaságról (énekkar).
23. Narrátor: 1921. Fehérterror.
24. Gábor Andor: Az én hazám — részletek (szavalat).
25. József Attila—Vándor Sándor: Mondd, mit érlel . . . (Kórusmű zongorakísérettel).
26. József Attila: Hazám (szavalat).
27. Narrátor: Az ország „német gyarmat” lett. Kitört a második világháború.
28. Radnóti Miklós: Nem tudhatom (szavalat).
29. Narrátor: 1945. április 4. Magyarország felszabadult.
30. Bécsi munkásinduló („Munka hadának a lépése dobog”) — (Kórus zongorakísérettel).
31. Illyés Gyula: Cserepező (szavalat).
32. Váci Mihály: Kelet felől (szavalat).
33. József Attila: A Dunánál — részlet:

„Árpád és Zalán, Werbőczy és Dózsa
török, tatár, tót, román kavarog
e szívben, mely a múltnak már adósa
szelíd jövővel — mai magyarok!

(Ettől kezdve a kórus az utolsó versszakkal egyidőben Vörösmarty—Egressy:
Szózatát dúdolja.)

„... Én dolgozni akarok. Elegendő
harc, hogy a múltat be kell vallani.
A Dunának, mely múlt, jelen s jövődő,
egymást ölelik lágy hullámai.
A harcot, amelyet Őseink vívtak,
békévé oldja az emlékezés
s rendezni végre közös dolgainkat,
ez a mi munkánk; és nem is kevés.”

(Végül a kórus énekelve):

„Áldjon vagy verjen sors keze,
Itt élned, halnod kell.”

A műsort a Dunapataji Ének—Zenei Általános Iskola 8. osztálya mutatta be 1964-ben. Időtartama 45 perc volt. Betanította: Füzesi Béláné és Zsolnai József.

Láthatjuk, hogy a műsor jelentős része tantervi anyag, illetve olyan költőktől való alkotás, akiket a tanulók egyébként már ismertek. A teljesség és a történeti koháság miatt került sor Tompára, Vajdára és Gábor Andorra életművük bemutatása nélkül. (A tanterven túli bővítés lehetőségeire vö.: Tanterv és utasítás 266. lap 3. bekezdés.)

A tantervi anyaghoz azért érdemes ragaszkodnunk, lássák tanulóink, milyen nagyszerű alkotások rejtőznek tankönyveikben.

A narrátorok által különböző hangerővel, hangszínnel és hanglejtéssel közölt történelmi események a próbák és a bemutatók során rögződtek a tanulóknál; a teljes műsort szinte minden tanuló megtanulta (didaktikai, neveléseméleti értéke felbecsülhetetlenül nagy az ilyenféle tanulásnak).

Ebben az összeállításban a műsorszerkezet alapja az *időrend*. Az időrenden belül a küzdelmes és eredményes történelmi szakaszok kiemelése, sűrítése, felfokozása a jellemző. (1848, 1919, 1945. — szavalatok, kórusművek.) Váci Mihály: Kelet felől-je a történetiség, az állandó harcokéség, napjaink irodalmi helytállásának a summázata. Ezért került a vers a műsor végére. Váci ebben összegez és helytállásra, kitartásra buzdít. A helytállást fokozza még a műsorban a Szózat iközismert dallama és A Dunánál című vers néhány gyönyörű sora. Megjegyezzük, más irodalmi színpadoknál a zenének, éneknek inkább „aláfestő” szerepe van. Itt a drámaiság, a folytonosság hangsúlyozásának a szolgálatában állt.

A forgatókönyv és annak jellemzése bizonyítja, hogy a műsorösszeállítás elősegítheti tanítványaink irodalomszeretetét; nemzeti hagyományaink megbecsülését; erőt ad napjaink küzdelmeihez és helytállásra késztet. Megérteti, hogy a „jelen a múltban gyökerezik, úgy halad a jövő felé.”

Zsolnai József
főiskolai tanársegéd

A TV SZEREPE A TORTÉNELEMTANÍTÁSBAN

A történelemtanítás sikerének egyik legfontosabb előfeltétele, biztosítani az eleven szemléletet. Mivel a történelem a múlt eseményeit tárja elénk, ezért rendkívül komoly problémát jelent a következetes, közvetlen szemléletnyújtás. A múltat az órán a legváltozatosabb eszközökkel újra életre kell kelteni, minél kézzelfoghatóbban megjele-